

THE 13 IKARIM

יג עקרי אמונה של הרמב"ם

THE TENTH IKAR - G-D'S KNOWLEDGE

סמנר מדרשת רחל וחיה

1. והיסוד העשירי שהוא יתעלה יודע מעשי בני אדם ואינו מזניחם, ולא כדעת מי שאמר (יחזקאל ח"ב) עֲזַב ה' אֶת הָאָרֶץ, אלא כמו שאמר (ירמיהו לביט) גָּדַל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקוּחוֹת עַל כָּל דְּרָכֵי בְּנֵי אָדָם, ואמר (בראשית ו-ה) וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ, ואמר (בראשית יח-כ) וַיַּעֲקֹת סְדֹם וְעִמֹרָה כִּי רַבָּה. וזה יורה על זה היסוד העשירי

רמב"ם - הקדמה לפ' חלק, משנה סנהדרין

The Tenth Principle is that He knows the actions of man and does not ignore [neglect] them. This is unlike the view of those who say "G-d has abandoned the world." It is however like those who say "Great in counsel and Mighty in deed; Your eyes are open to all the deeds of man", and as it says "And G-d saw that man's evil in the world was great" and "How great is the cry of Sodom and Amora". This informs us of the 10th Principle

2. ויאמר אלי הראית בן אדם אשר זקני בית ישראל עשים בחשד איש בחדרי משכיתו כי אמרים אין ה' ראה אתנו עזב ה' את הארץ

יחזקאל ח"ב

3. גדל העצה ורב העלילה אשר עיניך פקחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש פדרכיו וכפרי מעלליו

ירמיהו לביט

The Rambam's proof texts discuss G-d's awareness in the context of the consequences of our own actions - see later discussion in the Eleventh Ikar

Two major dilemmas emerge from the the concept of G-d's omniscience:-

The moral dilemma: If G-d knows what I am about to do, how can I have free choice to do it. And if I have no freedom of choice, how can I be held accountable for my actions?

The philosophical dilemma: (i) If G-d's knowledge is separate from Him, this offends the notion of G-d's Unity. How can we even speak positively about G-d knowing anything¹ independent of His Essence. (ii) On the other hand, if G-d's knowledge is part of His Essence, then that knowledge must be changing as the world changes. Thus there are ongoing modifications (and by implication imperfections) in the Essence of G-d. (iii) But if G-d does NOT have full knowledge of the universe, this is certainly an imperfection!

4. הכל צפוי והרשות נתונה

משנה מסכת אבות פרק ג משנה טו

The compatibility of Omniscience and Free Will is assumed in Pirkei Avot - 'all is foreseen yet free will is given'

5. הקדוש ברוך הוא מכיר אמתו, ויודע אותה כמות שהיא. ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין, שאין אנו ודעתנו אחד. אבל הבורא הוא ודעתו וחייו אחד, מפל צד ומפל פנה. שאלמלא היה חי בחיים ויודע בדעה, היו שם אלוהות הרבה - הוא וחייו ודעתו; ואין הדבר כן, אלא אחד מפל צד ומפל פנה ובכל דרך. וחוד. נמצאת אומר: הוא היודע, והוא היודע, והוא הדעה עצמה - הכל אחד. ודבר זה אין כוח בפה לאמרו ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להפירו, על בריו. ולפיכך אומרים 'חי פרעה' (בראשית מב-טו; בראשית מב-טו) ו'חי נפשך' (שמואל א-א-כ; ועוד הרבה, בצירה), ואין אומרים חי ה' אלא "חי-ה" (שופטים ח,ט; ועוד הרבה, בפתח) שאין הבורא וחייו שנים כמו חיי הגופות החיים, או כחי המלאכים. לפיכך אינו מכיר הברואים ויודעם מחמת הברואים, כמות שאנו יודעים אותם, אלא מחמת עצמו ידעם; לפיכך מפני שהוא יודע עצמו, ידע הכל-שהכל נסמך בהיותו לו

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה י

1. See our discussion in the Second Ikar concerning the Rambam's 'Negative Theology'

The Holy One, blessed be He, recognizes His truth and knows it as it is. He does not know with a knowledge which is external to Him in the way that we know, for ourselves and our knowledge are not one. Rather, the Creator, may He be blessed, He, His knowledge, and His life are one from all perspectives. Were He to live as life is [usually conceived], or know with a knowledge [that is external from Him], there would be many 'Gods' - Him, His life, and His knowledge. This is not the case. Rather, He is one from all perspectives, in all manners of Unity. Thus, you could say, "He is the Knower, He is the Subject of Knowledge, and He is the Knowledge itself." All is one. This matter is beyond our ability to articulate, or to comprehend, nor can the human mind grasp it in its entirety. [In expression of this concept, Genesis 42:15] states: "chay (by the life) of Pharaoh" and [I Samuel 25:26] states "chay (by the life) of your soul," but [I Samuel, ibid.] does not say: "chay (by the life) of G-d" but 'chay Adonai', "As G-d lives." [This shows] that the Creator and His life are not two, as are the lives of living beings or the lives of the angels. Thus, He does not recognize and know the creations in terms of the creations as we know them, but rather He knows them in terms of Himself. Thus, since He knows Himself, He knows everything, for the existence of everything else is dependent on Him.

Rambam addresses the philosophical question in Hilchot Yesodei HaTorah. G-d's knowledge is not like ours. It is intrinsic to Himself - he is the Knower, the Known and the Knowledge. We have no way of understanding G-d's Knowledge, just as we have no way of understanding G-d

6. שְׁמָא תֵאמֵר וְהִלּוּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כֹּל מֵה שִׁיחֵיהָ קִדְמָה שִׁיחֵיהָ: יוֹדֵעַ שֶׁזֶה צְדִיק אוֹ רָשָׁע, אוֹ לֹא יוֹדֵעַ; אִם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יְהִי צְדִיק, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְהִי צְדִיק, וְאִם תֵּאמֵר שֶׁיּוֹדֵעַ שִׁיחֵיהָ צְדִיק וְאֶפְשָׁר שִׁיחֵיהָ רָשָׁע, הֲרֵי לֹא יוֹדֵעַ הַדְּבָר עַל בְּרִיּוֹ. יוֹדֵעַ שֶׁתְּשׁוּבַת שְׂאֵלָה זוֹ "אֶרְכָּה מֵאַרְצִי, מִדֶּה; וְרַחֲבָה, מִנִּי-יָם" (איוב יא ט), וְכִמְהָ עֵיקָרִים גְּדוּלִים וְהֲרָרִים רַמִּים תְּלֹוּיִים בָּהּ; אֲבָל צְרִיךְ אֲתָה לִידַע וּלְהִבִּין בְּדָבָר זֶה שֶׁאֲנִי אוֹמֵר. כְּבָר בְּאַרְנוּ בְּפִרְק שְׁנֵי מֵהַלְפוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּדַעַה שֶׁהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ כְּבִי אָדָם שֶׁהוּ וְדַעְתּוֹ שְׁנַיִם, אֲלֵא הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְדַעְתּוֹ אֶחָד; וְאִין דַּעְתּוֹ שֶׁלְאָדָם יְכוּלָה לְהַשִּׁיג דְּבָר זֶה עַל בְּרִיּוֹ. וְכֵשֶׁם שֶׁאִין כּוֹחַ בְּאָדָם לְהַשִּׁיג וּלְמַצֵּא אֱמֶתֶת הַבוֹרָא, שֶׁנֶּאֱמָר "כִּי לֹא-יֵרְאֵנִי הָאָדָם, וְחִי" (שְׁמוֹת ל, ג) -- כִּךְ אִין כּוֹחַ בְּאָדָם לְהַשִּׁיג וּלְמַצֵּא דַעְתּוֹ שֶׁלְבוֹרָא: הוּא שֶׁהִנְבִּיא אוֹמֵר "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי" (ישעיהו נה, ח). וְכִין שֶׁכֹּחַ הוּא, אִין בְּנו כּוֹחַ לִידַע הַיָּאָד: יוֹדֵעַ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כֹּל הַבְּרוּאִים וּמַעֲשֵׂיהֶם. אֲבָל יוֹדֵעַ בְּלֹא סִפְק, שֶׁמַּעֲשֵׂה הָאָדָם בְּיַד הָאָדָם; וְאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשְׁכּוֹ, וְלֹא גוֹזֵר עָלָיו לֹא לַעֲשׂוֹת כִּךְ וְלֹא שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כִּךְ. וְלֹא מִפְּנֵי קִבְלַת הַדָּת בְּלִבָּד יוֹדֵעַ דְּבָר זֶה, אֲלֵא בְּרָאוּיּוֹת בְּרוּרוֹת מִדְּבָרֵי הַחֲכָמָה. וּמִפְּנֵי זֶה נֶאֱמָר בְּנְבוּאָה שֶׁדִּנּוּ אֶת הָאָדָם עַל כָּל מַעֲשָׂיו כְּפִי מַעֲשָׂיו, אִם טוֹב וְאִם רָע. וְזֶה הַעֵיקָר, שֶׁכָּל דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה תְּלֹוּיִין בּוֹ

רמב"ם הלכות תשובה פרק ה הלכה ה

One might ask: Since The Holy One, blessed be He, knows everything that will occur before it comes to pass, does He or does He not know whether a person will be righteous or wicked? If He knows that he will be righteous, [it appears] impossible for him not to be righteous. However, if one would say that despite His knowledge that he would be righteous, it is still possible for him to be wicked, then His knowledge would be incomplete. Know that the resolution to this question [can be described as]: "Its measure is longer than the earth and broader than the sea." Many great and fundamental principles and lofty concepts are dependent upon it. However, the statements that I will make must be known and understood [as a basis for the comprehension of this matter].

As explained in the second chapter of Hilchot Yesodei HaTorah, The Holy One, blessed be He, does not know with a knowledge that is external from Him as do men, whose knowledge and selves are two [different entities]. Rather, He, may His name be praised, and His knowledge are one. Human knowledge cannot comprehend this concept in its entirety for just as it is beyond the potential of man to comprehend and conceive the essential nature of the Creator, as [Exodus 33:20] states: "No man will perceive, Me and live," so, too, it is beyond man's potential to comprehend and conceive the Creator's knowledge. This was the intent of the prophet's [Isaiah 55:8] statements: "For My thoughts are not your thoughts, nor your ways, My ways." Accordingly, we do not have the potential to conceive how The Holy One, blessed be He, knows all the creations and their deeds. However, this is known without any doubt: That man's actions are in his [own] hands and The Holy One, blessed be He, does not lead him [in a particular direction] or decree that he do anything.

This matter is known, not only as a tradition of faith, but also, through clear proofs from the words of wisdom. Consequently, the prophets taught that a person is judged for his deeds, according to his deeds - whether good or bad. This is a fundamental principle on which is dependent all the words of prophecy.

In Hilchot Teshuva the Rambam deals with the moral question of free will vs Omniscience as follows: (i) the resolution to the problem cannot be understood by us; (ii) this is because our assumptions as to G-d's Knowledge are all wrong. Since G-d has no separate knowledge of something outside of Himself but rather this Knowledge is an expression of His Essence, it remains ultimately unknowable. What we can know (as with all aspects of Negative Theology) is what G-d's Knowledge is NOT. It is NOT a specific knowledge of an action before it happens (G-d's Knowledge is in any event beyond time) and thus the entire philosophical question goes away

7. אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם שנאמר (תהלים לג:טו) הַיִּצָּר יַחַד לְפָנֵי הַמְּבִיִן אֵל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם:

אני מאמין י'

8. צוּפָה יוֹדֵעַ סְתָרֵינוּ מִבֵּיט לְסוּף דְּבָר בְּקִדְמָתוֹ

יגדל

Compare the Ani Ma'amin and Yigdal with the Rambam's own wording. What are the differences?

9. וכיון שכן הוא אין בנו כח לידיע היאך ידע הקב"ה כל הברואים ומעשה ידיהם. א"א לא נהג זה המתבר מנהג החכמים שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והחזירו לאמונה. וטוב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימים ולא יעורר לבם ויניח דעתם בספק, ואולי שעה אחת יבא הרהור בלבם על זה: ואע"פ שאין תשובה נצחת על זה טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה ואומר: אם היו צדקת האדם ורשעתו תלויים בגזירת הבורא ית' היינו אומרים שידיעתו היא גזירתו והיתה לנו השאלה קשה מאד, ועכשיו שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו אין ידיעתו גזירה אבל היא כידעת האצטגנינים שיודעים מכח אחר מה יהיו דרכיו של זה והדבר ידוע שכל מקרה האדם קטן וגדול מסרו הבורא בכח המזלות אלא שנתן בו השכל להיותו מחזיקו לצאת מתחת המזל והוא הכח הנתון באדם להיותו טוב או רע. והבורא יודע כח המזל ורגעיו אם יש כח בשכל להוציאו לזה מידו אם לא וזו הידיעה אינה גזירה. וכל זה איננו שוה.

השגת הראב"ד הלכות תשובה פרק ה הלכה ה

The Ra'avad is deeply unhappy with the Rambam's answer, which he understands to be evading the question. The Rambam has ultimately given a philosophical answer which deals more with the philosophical question. The real moral question remains - is G-d really forcing me to do what I actually think I am choosing. The Ra'avad's answer is that G-d is certainly not decreeing the specific actions of Man and does not have determinate knowledge of Man's choices. Man's actions are circumscribed by the limitations imposed by Mazal which direct a person's life in significant ways. G-d has total knowledge of the forces of Mazal. Man has the intellect to be able to break out of this Mazal, each person according to the extent of his or her intellectual strength. Since G-d also knows the exact parameters of that strength, this, together with his perfect knowledge of the Mazal, gives G-d all the parameters needed to know what choices will be made without causing them.

This is often called 'soft determinism' - G-d knows us so well that he can predict with total accuracy what will happen to us and what we will choose. Nevertheless, that Knowledge in no way coerces me to make the choice.

But does it answer the question? G-d's Knowledge must be absolutely true. Thus, if G-d has Knowledge (even without causation) that I will do x, then there can be no other possible outcome. Whilst the Ra'avad does try to deal with causal determinism, there still remains a logical or theological determinism which limits my real ability to chose.

Even according to the Rambam, although I cannot possibly understand G-d's Knowledge and thus there may well be no causal link to my choices, nevertheless does not the mere truth of G-d's knowledge effectively preclude my freedom of choice?

10. ואני אומר שנהג מנהג החכמים! והם חכמים ז"ל ואני אומר דתנא דידן נמי כשאמר 'הכל צפוי והרשות נתונה' כונתו להודיע ששניהם אמתיים. וכדברי הרמב"ם בפירושו אלא ודאי דעת התנא להעיר ולומר שאף שהכל צפוי אינו סותר את הבחירה. שעם כל זה הבחירה ביד האדם. כי הרשות נתונה.
ובמדרש שמואל כתב דמעיקרא לאו קושיא לפי שידיעת הש"י היא כצופה ומביט העשייה שעושה האדם ואין שייך לומר שיודע מה שעתיד יעשה האדם וא"כ מוכרח שיעשה. כי לפניו יתברך אין קדימה ואיחור שאינו בחוק הזמן. וכתב שהר"ם אלמושנינו כתב שזהו דעת הרמב"ם עצמו בהבדילו ידיעתו מידיעתנו שהוא בזה הצד בעצמו שידיעתו היא תמיד בהווה ואין עתיד לפניו יתברך. אבל הכל הווה וכמו שבערכינו ידיעת ההווה אינה מכרחת. כן ידיעתו תמידי בהווה ואינה מכרחת. אבל הספק שביד הבריות בזה לפי שאין אנו יכולים לצייר איך תהיה ידיעתו תמיד בהווה אף מה שהוא עתיד בערכינו. ולכן השריש הרמב"ם שאין ידיעתו כידעתנו. ושלא נשתבש בזה. והיינו נמי דתנן הכל צפוי בלשון עבר כי הכל גלוי לפניו. לא מביט בעתיד עכ"ד

תוספות יום טוב מסכת אבות פרק ג משנה טו

Tosefot Yom Tov suggests in the name of the Medrash Shmuel that perhaps the meaning of the Rambam is that G-d's Knowledge, as His Essence, is beyond time. Thus the entire notion of determinism is irrelevant in a dimension in which the act itself is all of past, present and future!

Note other approaches, particularly those of Ravad I (Ibn Daud) in Emunah Ramah and Ralbag in Milchamot Hashem - that G-d does NOT know the particular outcome of human choices save in a universalistic way. Since the outcome of a contingent choice is unknowable, lack of such knowledge is not an imperfection in G-d